

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ПАМ'ЯТІ КЛИМЕНТА КВІТКИ

25 вересня 2003 року в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України відбулася Міжнародна наукова конференція, присвячена пам'яті українського етномузиколога світового рангу Климента Васильовича Квітки (50-ті роковини від кончини).

Народився вчений у с. Хмелів (теперішньої Сумської області) в родині нащадків українських козаків (в ряді публікацій говориться про кровні зв'язки з сімейством Г. Квітки-Основ'яненка – відомого українського письменника, але це не відповідає свідченням самого Климента Квітки із “Автобіографії”, що зберігається в архіві Музею музичної культури ім. М. Глінки у Москві). К. Квітка навчався в Музичному училищі Російського музичного товариства у Києві по класу фортепіано у Г. Ходоровського, відомого концертуючого піаніста початку ХХ століття, який бачив у своєму учневі талановитого музиканта-виконавця. Освіту К. Квітка продовжував, як це було властиво багатьом українським культурним діячам (поперед тим – М. Лисенко, М. Старицький та ін.) у Київському університеті Святого Володимира (нині – Національний університет ім. Т. Шевченка). У студентські роки він працював деякий час концертмейстером хору Київського університету. Був одружений з Лесею Українкою.

З 16-ти років почав збирати народні мелодії (близько 6 тисяч), видав у 1922 році збірник “Українські народні мелодії”. Понад 200 мелодій із записів Квітки було використано українськими та російськими композиторами як теми для симфонічно-інструментальних творів. Найвидатніші хорові композиції Миколи Леонтовича також були створені на мелодії, записані К. Квіткою. Як теоретик, він створив найдосконалішу у світовій етномузикології методику ритмоструктурної типології музичного фольклору. Її сенс полягає в координації музичної фольклористики та історичних дисциплін з метою дослідження проблем етногенезу (походження народів), міграцій народонаселення та асиміляції етносів.

К. Квітка працював завідувачем Кабінету музичної етнографії ВУАН у 1922–33 роках. Звільнений з роботи за політичними звинуваченнями, залишившись без засобів до існування, змушений був переїхати до Москви. У 1934 році його арештовують, і він до 1936 року перебуває у концентраційних таборах в Середній Азії. Після звільнення до кінця життя працював на посаді професора, завідувача Кабінету народної музики Московської консерваторії.

За життя надрукував 40 досліджень з музичного фольклору, рецензій, збірників народної музики. Записав у 1908 році разом із О. Сластіном мелодії українських народних дум. Записи із фоновалків транскрибував Ф. Колесса і видав записи під назвою “Мелодії українських народних дум” (1910–13 рр.).

Наукова ерудиція дозволяла вченому працювати в галузі порівняльного музикознавства не лише усіх слов'янських, але й тюркських та угро-фінських народів, хоча головний інтерес його досліджень зосереджувався на українській народній музиці. Дослідницький хист К. Квітки з однаковою силою та новаторством проявлявся у сферах ритміки й форми, ладів народної музики, у критиці й текстології, соціології фольклору, документуванні не лише народних мелодій, але й опрацюванні описів, коментарів, характеристик співаків та інструменталістів, дослідженні народного виконавства (Квітка – основоположник наукового напрямку в етнології – етнофонії). У статті “Про історичне значення календарних пісень” К. Квітка обґрунтував їх вагу як історичних документів, що не поступаються за значенням здобуткам археології. Він також заклав основи сучасної музично-фольклористичної педагогіки. Як аналітик, теоретик, практик-збирач народної музики, К. Квітка набагато випередив свій час. Справжнє світове визнання вченого-новатора розпочалося лише з останньої чверті ХХ століття. Помер К. Квітка 19 вересня 1953 року.

25 вересня 2003 року в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України заходами дирекції, відділів фольклористики, етнокультурології та музикознавства було проведено Міжнародну наукову конференцію “Пам'яті Климента Квітки”. Оргкомітет Конференції очолювала директор ІМФЕ ім. М. Рильського, доктор історичних наук, член-кореспондент Національної академії наук України Г. Скрипник.

До програми Конференції було включено 38 доповідей, які стосувалися різних аспектів

квіткознавства. Відкрила Конференцію і виголосила вступне слово заступник директора ІМФЕ О. Шевчук. Вона підкреслила плідність ідей К. Квітки в розвитку вітчизняної і світової етномузикології, а також вказала на необхідність подальшого вивчення спадщини видатного вченого-фольклориста.

Тематика доповідей була розподілена за основними напрямками:

1. З досліджень наукової спадщини К. Квітки та застосування в сучасних умовах його методики й методології представили доповіді: Я. Мироненко “Міксими К. Квітки” (Кишинів); В. Тавлай “Спостерігаючи ідеї К. Квітки. Пісенна культура білоруської мовної області у порівняльному вивченні” (С.-Петербург); М. Хай “Дослідження К. Квіткою музичної традиції бандуристів та лірників” (Київ); Л. Єфремова “Поглиблення новаторського підходу К. Квітки до нотації фольклору” (Київ); А. Іваницький “К. Квітка – текстолог” (Київ); І. Попова “Внесок К. Квітки у становлення методів збирацької роботи” (С.-Петербург); В. Пасічник “Робота В. Гошовського над виданням праць К. Квітки” (Львів). Цей напрямок засвідчує високий рівень етномузикології та значне посилення уваги до наукової спадщини видатного вченого;

2. Другу тематичну групу доповідей об'єднувала увага до етнофонії та мелогеографії (поширення музично-пісенних типів), теоретичні основи яких заклав К. Квітка. Виступили: І. Клименко – “Проблеми мелоареалогії живих наспівів” (Київ); О. Терещенко – “Географія весільних ритмотипів передстепового Правобережжя” (Кіровоград); Т. Сопілка – “Традиційне народне виконавство: регіональна специфіка”; Р. Гусак – “Подвійна флейта в Україні”; Є. Єфремов – “Тихий спів і “тонкий голос” в українському народному виконавстві” (останні троє – Київ);

3. Проблеми викладання музично-фольклористичних дисциплін (формування музично-фольклористичної педагогіки започаткував К. Квітка) висвітлили: О. Богданова – “Фольклористика в середній ланці музичної освіти” (Київ); Т. Кухарська – “Фольклор у навчальному процесі 1920–30-х років” (Вінниця); А. Сторожук – “Український фольклор у вищих навчальних закладах” (м. Бар, Вінницька обл.); А. Завальнюк – “Принципи музично-педагогічної роботи М. Леонтовича” (Вінниця);

4. З проблеми фольклоризму (звертання до фольклору митців – літераторів, композиторів, хореографів) та музикознавства присутніх на конференції познайомили: О. Шевчук – “К. Квітка і українські композитори першої третини ХХ століття”; А. Богород – “Танцювальний фольклор у творчості Лесі Українки”; В. Лісецький – “Роль фольклору у становленні Бели Барток – композитора-класика ХХ ст.”; В. Мухіна – “Зародження романтизму в українській музиці та його фольклорні засади”; К. Чеченя – “Автентика в сучасному інструментальному виконавстві”; С. Лісецький – “Українське музичне бароко” (усі – Київ);

5. Активну участь у конференції взяли також дослідники-філологи, що сприяло взаємному збагаченню наукових інтересів як музикознавців, так і філологів. Що слід відзначити насамперед – значна частина доповідей також була присвячена різним аспектам квіткознавства. Серед заявлених доповідей представлено теми: Я. Вернюк “Традиції успадкування волинських народних пісень в дослідженнях К. Квітки” (Рівне); Хіросі Катаока “Традиції культу предків в українській та японській обрядовості” (Японія); Н. Пазяк “Леся Українка і Климент Квітка” (Київ); М. Гайдай “Діяльність К. Квітки у спогадах та архівах М. П. Гайдая” (Київ); Л. Вахніна “К. Квітка і польський фольклор” (Київ); С. Шевчук “Волинь у наукових студіях К. Квітки” (Рівне).

Микола Мушинка – академік, професор Пряшівського університету та Українського вільного університету у Мюнхені – ознайомив присутніх із напрямками народознавчої роботи у Словаччині та подарував бібліотеці ІМФЕ кілька наукових збірників, виданих у Пряшеві, а також книгу спогадів про свою родину, якій довелося багато пережити і гідно витримати політичні переслідування тоталітарної епохи.

Завідувач відділу фольклористики ІМФЕ М. Дмитренко у виступі “Перспективи підготовки фундаментальних видань з фольклористики” познайомив присутніх з планами на майбутнє – зокрема, із станом роботи над підготовкою 5-томного видання українських народних дум, “Історії української фольклористики”, фольклористичного енциклопедичного словника, над якими зараз працює відділ.

Завершилася Конференція прийняттям підсумкового документу, в якому висловлено такі рекомендації:

1. Схвалити наукові виступи як подальший внесок у дослідження етномузикологічної спадщини Климента Квітки.
2. Видати матеріали Міжнародної наукової конференції “Пам’яті К. Квітки”.
3. Продовжити справу підготовки до видання стародруків (прижиттєвих видань) та рукописних праць К. Квітки.
4. Поручити клопотання про перевидання збірника К. Квітки “Українські народні мелодії”, виданого 1922 року, та одночасного опублікування авторського “Коментаря” К. Квітки до цього збірника, який є найбільшою теоретичною працею К. Квітки (близько 15 друкованих аркушів), досі не опублікованою. Підготовка збірника “Українські народні мелодії” та авторського “Коментаря” К. Квітки до власного збірника є плановою темою відділу фольклористики ІМФЕ.
5. Подати у пресі інформацію про проведення конференції “Пам’яті Климента Квітки” та підготовку наступної ювілейної Конференції до 125-х роковин від народження К. Квітки (лютий 2005 року).
6. Розпочати підготовку Конференції до 125-х роковин від народження К. Квітки (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України разом з Національною музичною академією ім. П. Чайковського).
7. Виступити з ініціативою заснування Державної премії імені Климента Квітки в галузі музичної фольклористики, викладання музично-фольклористичних дисциплін та пропаганди музичного фольклору.

Конференція “Пам’яті К. Квітки” засвідчує зростання наукової уваги до проблем етнології, музичної фольклористики, загального музикознавства, філологічних наук, де одним з найвидатніших представників дослідження історії культури був і залишається Климент Васильович Квітка.

м. Київ